

Müellif: İstanbul Müftüsü Ömer Nasûhî Bilmen

Dergi: İslam'ın Nuru Cilt 1, Sayı 10

Tarih: Cemaziyülevvel 1371 (1 Şubat 1952)

Din: Allah Teâlâ Hazretleri tarafından vaz' olunmuş bir kanûn-ı mübîndir ki, insanları gâyey-i hilkatten haberdar eder. İnsanlara hidayet ve saadet yollarını gösterir, insanları, erbâb-ı ukûlu (akıl sahiplerini) kendi hüsn-i ihtiyarlarıyla bizatihi hayır olan umura (işlere) sevk eder. Bu kanûn-ı mübini enbiyâyı ızâm hazarâtı Cânib-i İlâhîden bitarîki'l vahy (vahy yoluyla) telâkkî (alarak) ederek nâsa (insanlara) tebliğ buyurmuşlardır. Binaenaleyh dinin vâz-ı hakikisi Cenâb-ı Hak olup menşe-i aslisi vahy ve nübüvvettir.

Son asırlarda bazı hükemânın (din-i tabii diyânet-i tabiiye) namı ile vaz' etmek istedikleri bir takım umdelere ve câhiliyyet devrelerinden kalma bir kısım bâtıl mezheplere mutlak surette din namı verilemez. Bunlar, hiç bir veçhile din mâhiyyet-i ulviyyesini haiz olmazlar. (Din-tabii) denilen şey nihayet bir meslek-i felsefiden ibaret olabilir. Akvâm-ı câhilenin sâlik oldukları mezhepler de Edyân-ı bâtıla (batıl dinler sapık dinler) namı ile yâd olunur. Ervâha,(ruhlara) bazı mevaddi ibtidâiyyeye, bir kısım nebâtat ve hayvânâta kevâkibe, (yıldızlara) insanlara, esnâma(putlara) taabbüd eden akvâmın zâhib buldukları yollar bu cümledendir.

Din hakkında müteaddid tarifler vardır [1]. Biz yukarıdaki tarif ile iktifa ediyoruz. Ancak bu tarifin bazı fıkralarını biraz tavzih edeceğiz. Şöyle ki:

1- Din: (Taraf-ı ilâhiden vaz' olunmuş bir kanûn-ı mübindir). Binaenaleyh insanlar tarafından vaz' olunan kavânîn (kanunlar) ve nizâmat ve sâir ilmi, sinâi müessesât, din mahiyetini haiz olamaz.

2- Din (İnsanları gâye-i hilkatden haberdâr eder.) Malum olduğu üzere insanlar, beyhûde yere yaratılmamışlardır. Hilkat-i beşeriyede bir hikmet-i ilâhiyye mütecellidir. İnsanların yaratılışı pek ulvi bir gâyeye müteveccihdir. Nitekim, [1] İKân Akli İlimler Merkezi

Ayet-i celîlesi bu gayeyi nâtıktır. İşte din insanları bu gayey-i hilkatten haberdar eder, insanlara mebd'e ve mead hakkında pek mükemmel malumat verir. İnsanlara dini, dünyevi vazifelerini talim eder.

3- Din: (İnsanlara hidâyet ve saadet yollarını gösterir.)

Bu fıkra mühim bir hakikattir. Şöyle ki: Din bir mürşid-i hakikattir. İnsanlara tarik-i necâtı, şeh râh-ı saadeti gösterir, insanların bir sahay-ı i'tilâya vasıl olmalarına delalet eder. Yoksa insanları ellerinden tutup da hemen hidayet ve saadete isal etmez. Belki insanlar, din-i ilâhînin ahkâm-ı kudsiyyesine riayet, gösterdiği tariki takibe gayret etmelidirler ki, bilfiil saadet ve hidayete vasıl olabilsinler.

4- Din: (İnsanları, erbâb-ı ukûlu, kendi hüsn-i ihtiyarlarıyla bizatihi hayr olan umûra sevk eder.)

Bu fıkradan münfehim (anlaşıyor) oluyor ki, insanların din-i ilâhî sevkiyle halen ve malen hayra salah ve necâta nail olabilmeleri için, bu dini kendi hüsn-i ihtiyarlarıyla kabul etmeleri lazımdır. Yoksa vukû bulacak cebir ve ikraha veya gizli bir maksada mebni, dini, zahiren kabul edip de kalben münkir olanlar (münafık) nam-ı şenîini (kötü, bayağı) alacaklarından, bu gibi eşhâs, sâika-i din ile hayra, felah ve salaha mazhar olamazlar.

5- (Dinin vâzı-ı hakikisi Cenâb-ı Hak olup menşe-i aslisi vahy ve nübüvvettir).

İnsanlar bizzat vâzı-ı din olamazlar. Hatta peygamberân-i ızâm hazarâtı, yalnız ahkâm-ı diniyyeyi tebliğe me'murdurlar, hiç biri hakikaten vâzı-ı din değildir. Kendilerine vâzı-ı din, şâri-i mübîn denilmesi mecâzdır. İnsanların vaz' edecekleri din veya vücuda getirecekleri felsefe, beşeriyetin hidayeti, saadet-i uhreviyyesini (ahiret saadetini) te'min edemeyeceği gibi, saadet-i dünyeviyyesini temine, ferdi, içtimai hayatını hüsn-i tanzime de kafi olamaz. Şöyle ki:

1- İnsanlar, Allah Teâlâ Hazretleri tarafından bitariki'l vahy tesis buyurulan bir dini mübîne nail olmadıkça, bilinmesi lazım olan bir çok hakâyika muttali olamazlar [2]. Hele Rizâ-i Bârîye mutabık olacak ibadat ve taatin nelerden ibaret olduğunu asla keşfedemezler,

Rızay-ı İlâhîyyeye mazhariyyet şerefi, temin edilmedikçe beşeriyyet için hidayet ve saadete vüsul kabil olamaz.

2- Mevzuat-ı beşeriyyeden olan her şey, bir nice nâtemâm cihetleri hâvidir. Nâtemâm (eksik) şeyler ise, dinden beklenen mesâlih-i âliyyeyi temine kifayet edemez.

3- Mevzuat-ı beşeriyyeden olan bir din veya bir felsefe, hiçbir zaman hata, ve butlandan (değiştirilmiş) hâli, tab'ı beşerde (beşer tabiatında) meknuz (gizli) olan tehakküm ve istibdâdın tecelli-i âsârından vareste olamaz. Bu mahiyette olan bir şey ise, umum beşeriyyeti salaha nail, gaye-i kemale isal edemez.

4- İnsanlar vâz-ı din olabilseler efkâr-ı beşeriyyedeki tehalüfe (ayrılığa) binaen müteaddid, muhtelif edyân (dinler) meydana gelir. Bu muhtelif edyân ise, beşeriyyeti bir daire-i vahdete celbedecek hasaili câmî, umum beşeriyyetin saadetini temin edecek kabiliyyetini haiz olamaz.

5- İnsanların vaz' edecekleri din, hiç bir vakit beşeriyyetin amâk-ı ruhuna (ruhun derinliklerine) nüfuz edemez. Efrad-ı beşeriyyenin böyle bir dine itaat ve inkiyâdı ansamimi'l kalp (seve seve) olamaz. Gayey-i emellerine münafi (aykırı) bir hâletin tehaddüsü (zuhuru, oluşu) böyle bir dine karşı isyan etmelerine kifayet eder.

İnsanlar, ancak Allah'u Zülcelâl Hazretlerinin evâmîr ve nevâhisine inkiyad etmeye vicdanen muvafakat ederler. kendileri gibi hüviyyet-i beşeriyyeyi haiz bulunan eşhasın din namına ihtira edecekleri şeyleri, kanûn-i ilâhî mesabesinde telakki ederek ona taat için kendilerinde bir mecburiyyet-i vicdaniyye hissetmezler. Bu itaat temin edilmedikçe de, hiç bir vakit saadet-i umumiyye tecelli edemez.

Binaenaleyh, bir takım edyân asırlardan beri bir çok mütefekkirîn tarafından hüsn-i kabule mazhar oluşu, ve bunların ahkamına her asırda mehmâ imkan itaat oluna gelmesi, bu edyânın esas itibari ile birer din-i ilâhiye râci' olduğuna şehadet eder. Zaten hiçbir millet yoktur ki, kendilerine vaktiyle bir peygamber gönderilmiş olmasın. Nitekim:

□□□□□□ □□□□□□ □□□□□ □□□□□□ □□□□□□ □□□□ □□□□□□

Ayet-i Celilesi bunu nâtıktır [3].

Ancak mürûr-i â'sar (asırlar) ile birçok milletler din-i ilâhiyyeleri tahribata uğratarak, cadde-i hakikatten çıkmışlardır. Fakat bununla beraber yine aralarında din-i ilâhinin bir kısım âsâr-ı âliyesi baki kalmıştır. Yoksa esasen bir din-i ilâhiye müstenid olmayıp da mevzuat-ı beşeriyyeden olduğu malum bulunan edyânın payidar olabilmesi, muhtelif sunûf-ı beşeriyyenin (beşer sınıflarının) kulûbunu teshîr edebilmesi ilmen, tab'an kabil değildir.

Vâkia bir takım edyân-ı batıla vardır ki, bunların menşei zunun (zanlar, tahminler) ve hurâfattır. Böyle olmakla beraber, bu batıl dinlere bir çok insan kütleleri mu'tekid bulunmaktadır. Şu kadar var ki, bu gâfil insanlardan her biri, din namına kabul ettiği tariki, bir din-i ilahi olmak üzere telâkki etmiş, bu batıl tariklerin mevzuat-ı beşeriyyeden olduğuna kâil bulunmamıştır. Mahaza, bu batıl dinler, edyân-ı ilâhiyyenin haiz olduğu meâlinden mahrum olduğundan, beşeriyyet-i mutefekkireyi kendi dairesine celb edememiştir.

DİN-İ TEVHİD

Beşeriyyetin ilk dini, din-i tevhid ve tenzihtir. Çünkü Ebü'l beşer (insanların babası) olan Hazret-i Adem aleyhisselam, mazhar olduğu vahy ve talim-i Rabbani sayesinde din-i tevhide nail olmuş ve haiz olduğu nübuvvete binaen bu din-i mübini kendi evlâd-u ahfadına da teblig eylemiştir. Binaenaleyh insanların o tarihten itibaren akide-i tevhide malik olarak, bir Hakk-ı Zülcelale ibadet etmişlerdir. Ancak bir müddet sonra ebnây-ı Adem (insan oğulları) arasında cehalet âsârı yüz göstermiş, gide gide bir takım batıl akideler türemiştir.

□□□□□□□□ □□□□□□ □□□□□□ □□□□

Ayet-i Celilesi gösteriyor ki, insanlar bidâyeten ümmet-i vâhide olup, her biri fitrat-ı selimeye, hüsn-i itikada malik idi, bilâhare ihtilafata düşerek bir kısmı imanını muhâraza etmiş, bir kısmı da küfür ve isyân vâdisine düşmüştür. Bunun üzerine Cenâb-ı Allah, ehl-i imanı sevap ile tebşir, ehl-i küfür ve isyanı azâb ile inzar için, vakit vakit peygamberler göndermiş, nâs arasında zuhur eden ihtilâfâtı hâl ve fasl için de onlara, kitaplarını inzâl

buyurmuş, bu suretle de tevhid üzerine mübteni, esasen müttehid olan edyân-ı ilâhiyye vücûde gelmiştir.

Dipnotlar:

[1] Din: lugâtde âdet, siyret, hüküm, ceza, taat, rey ve siyaset gibi manalara gelir.

[2] Akil: Mevcûdiyet-i ilahiyeyi, bazı esasat-ı diniyyeyi idrak edebilirse de sair ahkam-ı diniyyeyi, hakâik-i âliyyeyi idrak edemez.

[3] Amerika ahali-i kadimesi, bu kıt'aya, Asyadan muhaceret etmiş olduğundan vaktiyle onlara da peygamber gönderilmiş olduğu şüphesizdir.